

SYMPOSIUM "EXPERIMENTELLE ARCHÄOLOGIE IN DEUTSCHLAND"

Jeroen Flamman

Eind oktober werd het inmiddels jaarlijkse congres over experimentele archeologie in Duitsland gehouden. Jeroen Flamman en Anneke Boonstra hebben het symposium bezocht en brengen verslag uit.

Jaarlijks worden er diverse congressen en symposia over allerlei onderwerpen en thema's op het gebied van experimentele archeologie georganiseerd. Meniggeen onder ons is niet altijd in de gelegenheid om al deze congressen en symposia langs te gaan. Tijdens het laatste symposium van alle personen die zijn verbonden met de 'Arbeitsgemeinschaft Experimentelle Archäologie' in het *Federsee-museum* in Bad Buchau, Baden-Württemberg, werd dit fenomeen nogmaals duidelijk. Dieter Todtenhaupt uit Berlijn hield daar een warm pleidooi om vooral toch de kennis en informatie die men opdoet tijdens congressen door te geven aan diegenen die niet aanwezig waren. Het duurt vaak lang voordat er een publicatie verschijnt waarin de bijdragen van symposium of congres zijn opgenomen. Soms zijn er meerdere personen met hetzelfde studieonderwerp bezig zonder dat zij dat van elkaar weten. Door sneller hierover te berichten kan er een mogelijk en/of betere samenwerking ontstaan.

Dit idee overnemend hebben wij besloten een kort verslag uit te brengen van ons bezoek aan het symposium in Duitsland. Van de lezingen die wij gevolgd hebben zullen we in het kort de inhoud weergeven. Uitgebreide artikelen over deze onderwerpen zullen vermoedelijk eind 1997 in één der bundels van 'Experimentelle Archäologie in Deutschland' verschijnen.

Petra Schweitzer, studente aan de Universiteit van Tübingen, hield een voordracht over het belang van de dokumentatie van de bouw van huizen. Belangrijkste punt was het gebruik van de sporen op hout uit opgravingen en de mogelijkheid om het bewerkingsproces daarvan af te leiden. Zij benadrukte de koppeling van de houtverbinding en bewerkingsporen met de gebruikte gereedschappen. De technische variatie die bepaalde gereedschappen herbergen kunnen dan ook bij verschillende wijzen van uitvoeren worden toegepast. Door gebruiksporenonderzoek op gereedschappen van steen, bot en gewei probeert zij te achter-

halen welke technieken in de steentijd zijn toegepast.

Naast het *Federseemuseum* in Bad Buchau is een klein huis uit de steentijd (ca. 4000 v. Chr.) gebouwd. Johannes Wiedmann, de bouwtechnisch leider van dit project, vertelde over de bouw van het huis en de keuzes die daarbij werden gemaakt. De functie van het huis is een extra attractie bij het kleine museum. Bij de bouw is dan ook gebruik gemaakt van modern gereedschap, al heeft men van iedere type verbinding minstens één met prehistorisch gereedschap vervaardigd.

De lezing van Michael Strobel ging over de (re)constructie van lemen ovens van de Schussenrieder-cultuur, een zuidduitse cultuurgroep uit de steentijd (4300 - 3900 v. Chr.). De ovens stonden binnenshuis op een houten vloer. Om het branden van de vloer tegen te gaan werd een speciale isolerende onderlaag gemaakt. Deze bestond uit een laag stenen waarop een laag berkenbast, met de witte buitenzijde naar boven, was gelegd. Op deze laag van bast was een laag van leem aangebracht. Op deze laag lag de vuurplaats. De zijwanden zijn opgebouwd uit een vlechtwerk van takken, besmeerd met leem. De achterwand bestond uit vertikaal geplaatste takken of kleine plankjes die ook met leem besmeerd waren. De oven had daardoor een rechthoekige vorm, waarbij aan de binnenzijde de hoeken waren afgerond. Experimenten met dit oventype zijn nog in planning.

Rosemarie Leineweber van het *Staatliches Museum Halle*, Saale, berichtte over de voortgang van de bouw van een inheems-Romeinse hutkom. Tijdens de bijeenkomst in 1995 had zij hier reeds over bericht en deze keer vertelde ze over de voortgang en de problemen bij de bouw. Een interessante mededeling was het experiment dat zij heeft uitgevoerd bij een andere hutkom. Voor het dak heeft zij een 'nieuwe' methode van bedekking toegepast. In oude literatuur van het einde van de vorige eeuw / begin van deze eeuw stond beschreven hoe een dak van leem en gras gemaakt kon worden. Daar deze methode nu niet meer bekend is / toegepast wordt, en de dakbedekking met leem en gras wel voor prehistorische huizen mogelijk wordt geacht, heeft zij deze methode toegepast. Het dak is

gemaakt van platen gedroogd leem van 1 bij 1,5 meter. De platen van zeven centimeter dikke leem met daarop een laag van zeven centimeter gras (lang en in de lengte richting aangebracht) worden dakpansgewijs op het dak gelegd. Daar deze dakbedekking deze zomer is aangebracht is nog niet duidelijk hoe dit dak zich bij hevige regen en vorst houdt.

Hoe oude geschriften en wetboeken uit de 6e tot 8e eeuw na Chr. Gebruikt kunnen worden bij de (re)constructie van huizen uit die tijd maakte Andreas Willmy van de *Universiteit van Tübingen* duidelijk in zijn voordracht over de Lex Baiwariorum en de Lex Alamannorum. De wetboeken leveren geen concrete plattegrond op, maar aan de hand van de regels ten aanzien van onder andere brandveiligheid zijn wel verschillende dingen af te leiden. Ook worden in de wetboeken zeer veel namen voor diverse gebouwen genoemd, zodat er een breed beeld van diverse typen van gebouwen bestaat die misschien archeologisch (nog) niet bekend zijn. Horst Willma van het *Museumdorf Düppel* in Berlijn gaf een kort overzicht van de problemen bij de (re)constructie van een middeleeuws huis in het dorpsgedeelte. De nadruk lag daarbij vooral op het gebruiken van de diverse methode van houtverbindingen en het vastbinden van de constructieonderdelen.

Christian Maise van de *Universiteit van Freiburg* hield een voordracht over de reconstructie van een vierwielige wagen uit de late-bronstijd. Zijn onderzoek is voornamelijk gericht op de slijtagesporen op de assen. Hieruit leidt hij af wat de boven- en de onderzijde en tevens de voor- en de achterzijde van een as is. De reconstructie van de wagen bestaat op dit moment alleen nog op papier.

Omdat er op drie verschillende plaatsen lezingen werden gehouden, hebben wij niet alles kunnen volgen. In het kort de inhoud van de lezingen in de andere zalen:

- Clemens Eibner uit Heidelberg hield een voordracht over de experimenten ten aanzien van het op prehistorische wijze winnen van koper uit erts door middel van diverse technieken.
- De lezing van Reinhard Links uit Schleswig ging over het vervaardigen van zilveren en gouden sieraden. Een van de daarbij gebruikte technieken is het walsen van het metaal.
- B. Lychatz uit Freiberg vertelde over de ervaringen met het vervaardigen van ijzer en staal in een rennoven en hun smeedtechnische bewerking.

- De voordracht van Hannes Herdits ging over het aan elkaar wellen van ijzer, met name de winning van het ijzer, de bewerking en het uiteindelijk wellen.

- Martin Trachsel uit Zürich vertelde over zijn bevindingen met een draagbare smelt- en gietoven uit de eerste eeuw na Chr. De archeologische resten zijn gevonden in een Romeins legerkamp bij Vindonissa.

- Wulf Hein van het *Urgeschichtliches Museum* uit Blaubeuren gaf een lezing over een experiment waarbij hij een jong-paleolijische fluit van bot heeft nagemaakt.

- Manfred Rösch en H. Bauer van het *Hohenloher Freilandmuseum* in Wackershofen hielden beiden een voordracht over akkerbouwexperimenten.

- Hans-Peter Stika uit Stuttgart hield een verhaal over zijn ervaring met het brouwen van bier.

- Johan Rechreiter uit Wenen vertelde over zijn experimenten ten aanzien van het maken van koorden en touw uit de bast van lindebomen.

- Björn Schlenker uit Konstanz gaf een lezing over zijn onderzoek naar de gebruikssporen op prehistorische werktuigen van bot en gewei.

De afsluitende voordracht van Dieter Todtenhaupt was een overzicht van een tiental lezingen die hij in de maand september en oktober op twee symposia had gehoord. Het betrof voornamelijk lezingen over de winning van teer en pek (zowel experimenteel archeologisch als etnografisch onderzoek), het verven en kleuren van kleding, het achterhalen van de originele kleuren van prehistorische kleding uit het veen en de winning van zout op verschillende wijzen.

Voor nadere informatie of artikelen omtrent deze onderwerpen verwijzen wij naar de bundel 'Experimentelle Archäologie in Deutschland' die de voordrachten van dit symposium zal bevatten. Vermoedelijk zal deze pas in het najaar van 1997 uitkomen. De adressen van de diverse archeologen en onderzoekers zijn op te vragen bij de organisatie van het symposium:

Prof. Dr. Mamoun Fansa
Damm 40 - 44
D-26135 Oldenburg
Duitsland
Tel. 00-49-441-9244303
Fax. 00-49-441-2489164